

Tillsynsrapport Våldtäkt mot vuxen

– Kvaliteten i den brottsutredande verksamheten

Tillsynsrapport 2012:4
Utvecklingscentrum Göteborg
2012-11-21 (dnr ÅM-A 2012/0821)

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning delprojekt.....	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Sammanfattande iakttagelser vid granskningen av våldtäkt mot vuxen.....	3
2	Arbetets bedrivande.....	4
2.1	Projektorganisation.....	4
2.2	Urval.....	4
2.3	Metod och arbetssätt.....	4
2.4	Utgångspunkt för granskning	5
3	Iakttagelser vid granskningen	6
3.1	Relevanta utredningsåtgärder	6
3.2	Iakttagelser vid granskningen – polisledda förundersökningar	7
3.2.1	Beslut att inleda förundersökning.....	7
3.2.2	Beslutsmotivering m.m.	7
3.2.3	Åtgärder under förundersökningen	8
3.2.4	Särskilt om anmälningar som inleds genom samtal till PKC	9
3.3	Iakttagelser vid granskningen – åklagarledda förundersökningar ..	9
3.3.1	Beslut att inleda förundersökning eller inte	9
3.3.2	Beslut att nedlägga förundersökningen	9
3.3.3	Åtgärder under förundersökningen	9
3.3.4	Användningen av personella tvångsmedel	10
3.3.5	Registrering av misstankar i Cåbra	10
3.3.6	Särskilt om anmälningar som inleds genom samtal till PKC	11
4	Analys, slutsatser och förslag till åtgärder	11
	Polisledda förundersökningar	11
	Åklagarledda förundersökningar.....	11
	Gemensamt för polis och åklagare	12
	Bilaga – Granskningsmall – UC Göteborg.....	13

1 Sammanfattning delprojekt

1.1 Bakgrund

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2012 gett Åklagarmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Rikspolisstyrelsen granska kvaliteten i den brottsutredande verksamheten. I granskningsuppdraget ingår att göra en samlad bedömning av om utredningsåtgärder och andra åtgärder som vidtagits har varit enhetliga och ändamålsenliga ur ett effektivitets- och kvalitetsperspektiv. Även frågan om ytterligare åtgärder varit motiverade ska bedömas. Om granskningen ger vid handen att systematiska brister i den brottsutredande verksamheten förekommer ingår det också i uppdraget att redovisa vilka åtgärder som behöver vidtas.

Utvecklingscentrum Göteborg (UCG) har under våren och sommaren 2012 genomfört ett omfattande gransknings- och analysarbete avseende handläggningen av ärenden rörande misshandel av obekant, misshandel av barn under 15 år samt våldtäkt mot vuxen. Endast ärenden som inte lett till lagföring (dvs. ärenden i vilka förundersökning inte har inletts, nedlagda förundersökningar och förundersökningar som har avslutats med negativa åtalsbeslut) har ingått i granskningen. Både åklagarledda och polisledda förundersökningar har granskats.

1.2 Sammanfattande iakttagelser vid granskningen av våldtäkt mot vuxen

I kapitel 4 redogörs närmare för gjorda analyser och dragna slutsatser. I kapitlet lämnas även förslag till åtgärder.

Generellt kan sägas att det är svårt att dra några mer långtgående slutsatser. Orsakerna till detta är flera. En av de främsta orsakerna är den korta tid som stått till buds för att göra en mer djupgående granskning och analys av de enskilda ärendena. Exempelvis har kvaliteten i hållna förhör inte närmare kunnat bedömas. I vissa ärenden har målsägande som inte haft målsägandebiträde valt att avböja att medverka i fortsatt förundersökning. Det har inte funnits utrymme för att analysera i vilken mån ett förordnade av målsägandebiträde skulle ha kunnat förändra denna inställning.

En övergripande slutsats avseende nu aktuell brottstyp, våldtäkt mot vuxen, är att besluten att lägga ned förundersökningarna i det stora hela har varit korrekta (d.v.s. att beslutsunderlaget har medgett slutsatsen att förundersökning inte ska inledas eller läggas ned eller att åtal inte ska väckas). Det har inte varit möjligt att genom ytterligare utredningsåtgärder, användning av personella tvångsmedel eller läkarundersökning av målsägandens och/eller den misstänktes skador öka möjligheterna till lagföring.

Däremot visar granskningen att det finns anledning att ha synpunkter på beslutsmotiveringarna. Granskningen har, när det gäller beslutsmotiveringarna, tagit sikte på om beslutet rent faktiskt varit riktigt motiverat i förhållande till beslutsunderlaget och om besluten har formulerats på ett korrekt och enhetligt sätt (se vidare granskningsmallen, bilaga 1, frågorna A9-A11). Vidare kan konstateras att framställan om målsägandebiträde gjordes mer sällan i de polisledda förundersökningarna än i de åklagarledda förundersökningarna.

2 Arbetets bedrivande

2.1 Projektorganisation

Vice överåklagare Mikael Björk har varit projektansvarig.

Chefsåklagare Magnus Bolin och kammaråklagare Elena Severin har varit projektledare. Dessa båda har utfört större delen av gransknings- och analysarbetet.

Vid granskningen har projektledarna, när det gäller granskningen av de åklagarledda förundersökningarna avseende nu aktuell brottstyp, biträttats av chefsåklagare Ingela Sörgård och kammaråklagare Johan Bülow vid Utvecklingscentrum Malmö.

Projektledarna har vidare, såvitt avser de polisleda förundersökningarna, biträttats av en utredare från Polismyndigheten i Västra Götaland (kommissarie Lars Johansson). Därutöver har den projektansvarige och överåklagare Marianne Ny i viss mån deltagit i granskningsarbetet.

2.2 Urval

Granskningen har, som framgår av regleringsbrevet, avsett ett urval av brottstyper av både enkel och komplicerad beskaffenhet.

Brottstypen våldtäkt mot vuxen har definierats och avgränsats på så sätt att vissa av Brå:s brottskoder har valts ut (0660-0663).

I underlaget för urvalet har endast ärenden som inte har lett till lagföring ingått (dvs s. ärenden i vilka förundersökning inte har inletts, nedlagda förundersökningar och förundersökningar som har avslutats med negativa åtalsbeslut). De ärenden som valts ut har alla avslutats under 2011.

Vid Åklagarmyndigheten avslutades under 2011 sammanlagt 2 249 brottsmisstankar rörande våldtäkt mot vuxen (det bör i sammanhanget noteras att antalet misstankar inte är detsamma som antalet brott då Åklagarmyndigheten räknar med en brottsmisstanke per misstänkt person och målsägande). Beslut om lagföring fattades i 14 % av brottsmisstankarna.

319 brottsmisstankar har granskats avseende våldtäkt mot vuxen. 177 av dessa brottsmisstankar har ingått i åklagarledda förundersökningar. Samtliga åklagarkammare och polismyndigheter har varit representerade i urvalet.

Principerna för urvalet kommer att närmare utvecklas i överåklagare Thomas Häggströms sammanfattande rapport i ÅM-A 2012/0365 till riksåklagaren.

2.3 Metod och arbetsätt

Samtliga åklagarkammare ombads den 4 maj 2012 att, såvitt avsåg de åklagarledda förundersökningarna, skicka samtliga handlingar i de utvalda ärendena till UCG. Med samtliga handlingar avsågs en utskrift av de elektroniska handlingarna och eventuella pappersakter hos såväl åklagarkammarna som polismyndigheterna.

Rikspolisstyrelsen åtog sig att på motsvarande sätt ombesörja att fullständiga akter inklusive beslutshandlingar i de utvalda polisledda förundersökningarna översändes till UCG. Beträffande dessa akter kan konstateras att många av dem inte var kompletta. En orsak till detta kan vara att de elektroniska handlingarna fanns i två olika tekniska system, nämligen RAR och DurTvå, och att utskrift gjordes av endast handlingarna i ett av systemen. Vidare saknades ofta beslutshandlingarna. I vissa fall bifogades besluten utan att det av dem framgick vilka beslutsmotiveringar som använts. Dessa brister fick till följd att åtskilliga arbetstimmar fick läggas på att kontakta behöriga befattningshavare vid olika polismyndigheter för att begära nödvändiga kompletteringar.

Åklagarkamrarna lyckades bättre med att lösa uppgiften att ta fram relevanta handlingar, men även där fick en hel del arbetstimmar läggas på att kontakta kamrarna för komplettering av akterna inför granskningen.

Akterna, såväl polis- som åklagarakterna, granskades därefter utifrån en på förhand bestämd granskningsmall (bilaga 1) avseende de utredningsåtgärder som vidtagits i respektive ärende. Mallen innehåller både frågor som är gemensamma för alla brottstyper och specifika frågeställningar för de tre brottskategorier som har granskats av UCG (dessa UC-specifika frågor är rödmarkerade i granskningsmallen).

Granskningsiakttagelserna i denna rapport grundas dock inte enbart på det statistiska utfallet. Till grund för vissa iakttagelser och slutsatser ligger även andra generella iakttagelser, vilka dokumenterats endast som minnesanteckningar.

Granskningen har, såvitt avser samtliga polisledda förundersökningar och en del av de åklagarledda förundersökningarna, genomförts i de lokaler som disponeras av UCG. Övriga åklagarledda förundersökningar har granskats i Utvecklingscentrum Malmös lokaler.

Granskningen av de polisledda förundersökningarna har genomförts under tiden den 23 - 25 maj och den 4 - 21 juni 2012. De åklagarledda förundersökningarna har granskats under tiden den 24 maj - 12 juli 2012.

Efter avslutad granskning har granskningsmallarna skickats till Utvecklingscentrum Stockholm. Planeringsavdelningen vid riksåklagarens kansli har gjort den statistiska bearbetningen.

Arbetet med att analysera det statistiska materialet och att skriva rapporten har utförts under andra halvan av augusti och under hela september 2012. Under arbetets gång har det uppkommit behov av att komplettera det statistiska materialet och att diskutera resultaten med företrädare för planeringsavdelningen.

2.4 Utgångspunkt för granskning

Utgångspunkterna för den fastställda granskningsmallen och granskningsarbetet i övrigt har varit de Åklagarmyndighetens handböcker och RättsPM som berör de brottstyper som varit föremål för granskning. Bland dessa kan särskilt nämnas de av UCG publicerade tre handböckerna *Kriminalteknik - En handbok för åklagare*, *Bemötande av brottsoffer* och *Handläggningen av ärenden*

rörande övergrepp mot barn. Vidare har UCG:s två rapporter *Tvångsmedelsanvändning och beslutsfrister m.m. vid vålds- och sexualbrott i nära relation och mot barn* och *Metodutveckling av arbetet med vålds- och sexualbrott i nära relation och mot barn* utgjort en grund för granskningsarbetet.

En annan utgångspunkt är regeringens bedömning att rättsintyg inte inhämtas i tillräckligt stor omfattning (se bl.a. prop. 2010/11:1 utgiftsområde 4, s. 24).

Samtliga de åklagare som deltagit i granskningsarbetet har samrått om uppkomna gränsdragningsfrågor för att säkerställa enhetliga granskningsbedömningar.

Den polis som deltagit i granskningsarbetet har lång erfarenhet av den brottstyp som granskats. Åklagarna har gjort förhållandevis omfattande kontrollgranskningar av de ärenden som granskats av polisen i syfte att säkerställa att alla granskare haft samma uppfattning om bl. a. när förundersökning ska inledas och nedläggas samt vilka grundläggande kvalitetskrav som generellt kan ställas på förundersökningsåtgärder.

3 Lakttagelser vid granskningen

3.1 Relevanta utredningsåtgärder

Våldtäkt är en brottstyp som är särskilt integritetskränkande och typiskt sett är förenad med bevisvårigheter. Brotten sker normalt i slutna rum utan insyn från utomstående. Det bör därför ställas höga krav på förundersökningsledarens kompetens och förmåga att samverka effektivt med polisen för att säkra bevisning och att hålla handläggningstiderna så korta som möjligt.

Betydelsen av att utredningarna håller hög kvalitet har framhållits av Högsta domstolen i flera avgöranden (se bl. a. NJA 2009 s. 447 I och II samt NJA 2010 s. 671).

UCG:s handbok *Kriminalteknik - En handbok för åklagare* är framförallt tillämplig vid brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken. Syftet med handboken är att lämna vägledning till förundersökningsledarna så att de på ett kunskaps- och resurseffektivt sätt kan leda och styra arbetet med att säkra tekniska bevis i brottsutredningar utan att ge avkall på rättssäkerheten. Det förtjänar att påpekas att sådana bevis inte bara kan bidra till att skyldiga döms utan även till att oskyldiga personer som varit misstänkta frias. Handboken ger en god vägledning för hur bevisning ska inhämtas och dokumenteras för att svara mot kravet på att utredningen ska vara bred och robust samtidigt som kraven på rättstrygghet och rättssäkerhet tillgodoses. Handboken bör användas som en uppslagsbok i det operativa arbetet och innehåller en checklista över de viktigaste förundersökningsåtgärderna.

Vid granskningen har stor vikt lagts vid frågeställningarna kring inhämtande av bevis och om framställan om målsägandebiträde har gjorts tidigt under förundersökningen. I granskningsmallen finns därför frågor bl. a. om framställning om målsägandebiträde har gjorts, om medicinsk spårsäkring med hjälp av spårsäkringssats efter sexuella övergrepp (s.k. rape-kit) genomförts och analyserats samt om rättsintyg inhämtats.

UCG har i rapporten *Tvångsmedelsanvändning och beslutsfrister m.m. vid vålds- och sexualbrott i nära relation och mot barn* efter ett omfattande gransknings- och analysarbete identifierat fyra faktorer som har en signifikant och statistiskt säkerställd inverkan på lagföringsandelen, nämligen att

- målsägandebiträde eller i förekommande fall särskild företrädare för barn förordnas,
- den misstänkte frihetsberövas genom anhållande,
- handläggningstiden är kort och
- tiden mellan brottstillfället och anmälningstillfället är kort

3.2 Iakttagelser vid granskningen – polisledda förundersökningar

Problemställningarna i de polisledda förundersökningarna har i huvudsak varit samma som i de åklagarledda förundersökningarna. En genomgående skillnad har dock varit att det i de polisledda förundersökningarna oftast inte funnits någon skäligen misstänkt person. Det kan emellertid konstateras att det i flera av de granskade polisärendena har funnits en av målsäganden utpekad person, som av oklara skäl inte delgivits misstanke om brott.

Begreppet "skäligen misstänkt" har i granskningsarbetet omfattat de personer som varit registrerade som skäligen misstänkta samt de personer där det klart framgår av utredningsmaterialet att de varit att bedöma som skäligen misstänkta. I flera fall då förundersökningsledarna i de granskade ärendena har bedömt en person som "utpekad" har den granskande personalen gjort bedömningen att personen varit skäligen misstänkt.

Förhör med målsäganden har i princip genomförts i alla ärenden. Målsägandens skador har dokumenterats i nästan hälften av de granskade ärendena. I 20 % av dessa ärenden har rättsintyg inhämtats. I drygt en tredjedel av de granskade ärendena har den särskilda spårskringssatsen använts. Denna till synes låga siffra kan möjligen bero på att det i vissa ärenden har gått lång tid mellan brott och anmälan eller på att den misstänkte har vitsordat samlag. Det har dock inte funnits utrymme för att närmare analysera frågeställningen.

Dokumenterade direktiv har lämnats i cirka 17 % av de granskade ärendena.

3.2.1 Beslut att inleda förundersökning

Överlag kan sägas att polismyndigheterna har gjort korrekta bedömningar när det gäller frågan om förundersökning ska inledas eller inte.

I 7 % av ärendena har förundersökning inte inletts. I endast ett av dessa ärenden borde förundersökning ha inletts.

3.2.2 Beslutsmotivering m.m.

I 93 % av de granskade ärendena har förundersökningen lagts ned. I 40 % av dessa har spaningsuppslag saknats.

I granskningsmallen finns en fråga om beslutsmotiveringen är korrekt. Frågan är tvådelad. Är beslutsmotiveringen riktig i förhållande till beslutsunderlaget och har beslutet formulerats på ett korrekt och enhetligt sätt (exempelvis på baksidan av RAR-anmälan)?

Granskningsresultatet visar att beslutsmotiveringarna i en femtedel av ärendena inte är korrekta.

Polismyndigheternas beslutsblanketter innehåller ett antal förtryckta alternativa beslutsmotiveringar som ska användas när förundersökning inte inleds eller läggs ned. Blanketterna ger även möjlighet till en egenformulerad motivering i de fall de existerande alternativen inte anses tillämpliga (då väljs alternativet "annat").

Vid granskningen har uppmärksammats att det är alltför vanligt förekommande att alternativet "annat" fyllts i jämte en kompletterande egenkomponerad beslutsmotivering. I många fall har den senare motiveringen utgjorts av endast en annan formulering av ett eller flera av de förtryckta alternativen. Det innebär att beslut att lägga ned eller att inte inleda förundersökning på en viss grund i dessa ärenden inte har formulerats på ett enhetligt sätt över landet.

Det kan vidare konstateras att Polisens beslutsmotiveringar inte överensstämmer med Åklagarmyndighetens beslutsmotiveringar.

Vidare har det i ett stort antal ärenden inte kunnat utläsas om målsäganden har underrättats om nedlägningsbeslutet eller inte.

3.2.3 Åtgärder under förundersökningen

I drygt hälften av ärendena har anmälan skett i anslutning till brottstillfället. I dessa fall har gärningsmannen oftast varit en person som målsäganden sammanträffat med samma kväll eller natt som våldtäkten ägt rum. Signifikativt är att målsäganden och den misstänkte varit alkoholpåverkade. I en fjärdedel av ärendena har brotten anmälts efter några dagar och då vid ett besök på en polisstation. Nästan en femtedel av ärendena har initierats genom en anmälan till Polisens kontaktcenter (PKC).

En framställan till domstol med begäran om målsägandebiträde har bara gjorts i 17 % av de granskade ärendena. Det är en betydligt lägre siffra än i de åklagarledda förundersökningarna (i vilka målsägandebiträde har begärts i 62,5 % av ärendena).

Ett tydligt mönster i det granskade materialet är att i de fall där anmälan har skett i anslutning till brottstillfället så har nästan alltid en polispatrull kommit till brottsplatsen. I majoriteten av dessa ärenden (82 %) har det funnits behov av inledande åtgärder, s.k. förstahandsåtgärder, och sådana åtgärder har också genomgående utförts.

Det har däremot inte varit möjligt att inom ramen för denna granskning närmare bedöma kvaliteten på åtgärderna eller om det hade varit möjligt att utföra dem på ett bättre sätt.

En annan gransknings slutsats är att det hade varit värdefullt om de ingripande poliserna var och en och i större utsträckning hade dokumenterat sina iakttagelser på brottsplatsen.

Andra frågor som särskilt granskats är om och när direktiv har givits. I över 60 % av de granskade ärendena har det saknats dokumentation av direktiv. Det är dock oklart om de granskade akterna varit fullständiga i detta hänseende. Den polis som har deltagit i granskningsarbetet har uppgett att det kan finnas ytterligare uppgifter i ärendet, exempelvis tjänsteanteckningar och direktiv som endast dokumenterats elektroniskt och därför inte funnits med i det granskade materialet. Bristen på dokumenterade direktiv gör det självklart svårt att bedöma i vilken utsträckning givna direktiv har utförts.

I de fall (48 %) där det antecknats i anmälan att det finns skador på målsäganden har det i 20 % av ärendena inhämtats ett rättsintyg.

3.2.4 Särskilt om anmälningar som inleds genom samtal till PKC

Anmälningarna i 27 av de 142 granskade ärendena har gjorts genom samtal till PKC. I 36 % av dessa ärenden har förundersökning inte inletts och i 57 % har förundersökningen nedlagts. Fråga är alltså om ett begränsat antal ärenden. Det granskade materialet medger därför inga säkra slutsatser avseende kvaliteten i dessa ärenden.

3.3 Iakttagelser vid granskningen – åklagarledda förundersökningar

3.3.1 Beslut att inleda förundersökning eller inte

Överlag kan sägas att åklagarna har gjort korrekta bedömningar när det gäller frågan om förundersökning ska inledas eller inte.

I 98 % av de granskade ärendena har förundersökningen lagts ned. I drygt 80 % av dessa har det förelegat bevisproblem. I 15 % har beslutsmotiveringen varit att det saknas anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Det har bara varit i ett av de granskade ärendena som förundersökning inte inletts.

3.3.2 Beslut att nedlägga förundersökningen

I 81 % av ärendena har förundersökningen nedlagts på grund av bevissvårigheter. Utöver de tidigare beskrivna generella bevissvårigheterna har bevisläget därutöver komplicerats av att målsäganden i större eller mindre omfattning varit påverkad av alkohol eller gjort anmälan lång tid efter brottet.

En övergripande slutsats är att besluten att lägga ned förundersökningarna har varit korrekta liksom beslutsmotiveringarna. Det har inte varit möjligt att genom ytterligare utredningsåtgärder, användning av personella tvångsmedel eller förordnande av målsägandebiträde öka möjligheterna till lagföring. De genomförda utredningsåtgärderna har haft en god kvalitet

3.3.3 Åtgärder under förundersökningen

I drygt hälften av ärendena har anmälan skett i anslutning till brottstillfället. I dessa fall har gärningsmannen oftast varit en person som målsäganden sammanträffat med samma kväll eller natt som våldtäkten ägt rum. Signifikativt är att målsäganden och den misstänkte har varit påverkade av alkohol.

I 66 % av ärendena har det funnits behov av förstahandsåtgärder. I flertalet av dessa har också sådana åtgärder vidtagits. I nästan alla ärenden har förhör hållits med målsäganden. Det har däremot inte varit möjligt att inom ramen för granskningen närmare bedöma kvaliteten på de förstahandsåtgärder som vidtagits eller om det hade varit möjligt att utföra dem på ett bättre sätt.

En annan granskningsslutsats är att det hade varit värdefullt om de ingripande poliserna var och en och i större utsträckning dokumenterat sina iakttagelser på brottsplatsen.

Åklagarna har lämnat direktiv i 84 % av de granskade ärendena. I 95 % av dessa ärenden har direktiven också genomförts.

I de fall (41 %) där det antecknats i anmälan att det finns skador på målsäganden så har rättsintyg inhämtats i 20 % av fallen.

Framställning om målsägandebiträde har gjorts i 62,5 % av de granskade ärendena. Det kan redan här sägas att det är alldeles för få framställningar.

3.3.4 Användningen av personella tvångsmedel

I cirka hälften av de granskade åklagarledda förundersökningarna har personella tvångsmedel förekommit.

3.3.5 Registrering av misstankar i Cåbra

Det kan konstateras att i vissa ärenden har brottsmisstankarna i Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem Cåbra varit felregistrerade när beslut fattats (jfr Brå:s *Kodning av brott, Anvisningar och regler*). Vanligast förekommande är att endast en misstanke har registrerats trots att utredningen visar att det varit fråga om flera fall av våldtäkt. Dessutom är det inte ovanligt att en misstanke har registrerats utan att misstanken kopplats till en målsägande. Det har även förekommit att brottstiden är felaktigt angiven.

Om misstankarna inte är korrekt registrerade blir besluten av lätt insedda skäl otydliga. Det är inte möjligt för målsäganden och den misstänkte att utifrån beslutet få en klar bild av vilka brott som har utretts och omfattas av beslutet

De beskrivna bristerna har gjort granskningsarbetet svårare och skapar ibland även problem i samband med att nedlägningsbesluten blir föremål för överprövning av åklagare på andra rättsliga nivå. Fel och brister i registreringen påverkar också Åklagarmyndighetens statistik.

UCG har i sin överprövningsverksamhet och vid tidigare granskningar iakttagit och uppmärksammat samma brister.

Anledningarna till att förundersökningarna har nedlagts på grund av bevis-svårigheter kan sammanfattas på följande sätt.

- Anmälan har inte skett i anslutning till brottstillfället.
- Målsäganden har tagit tillbaka sin anmälan
- Målsäganden har varit påverkad av alkohol.
- Målsäganden har haft psykiska problem/sjukdomar/utvecklingsstörning.

- Det har saknats stödbevisning i form av vittnen för vilka målsäganden omgående redogjort för händelsen eller från vilka målsäganden påkallat hjälp.
- Det har saknats annan stödbevisning.

3.3.6 Särskilt om anmälningar som inleds genom samtal till PKC

Anmälningarna i 14 av de 177 granskade ärendena har gjorts genom samtal till PKC. Fråga är alltså om ett begränsat antal ärenden. Det granskade materialet medger därför inga säkra slutsatser avseende kvaliteten i dessa ärenden.

4 Analys, slutsatser och förslag till åtgärder

Det går inte att dra några generella slutsatser utifrån granskningsresultatet eftersom granskningen inte omfattat förundersökningar i vilka åtal har väckts. Däremot kan granskningsresultaten ligga till grund för vad som kan anses vara en "acceptabel lägstanivå".

Utifrån de iakttagelser och slutsatser som redovisats ovan föreslås följande åtgärder för att höja kvaliteten i arbetet.

Polisledda förundersökningar

Polismyndigheterna bör tillse att

- framställningar om målsägandebitråde görs i större utsträckning än vad som sker för tillfället,
- förundersökningsledarna använder en korrekt beslutsmotivering vid nedlägningsbesluten,
- beslutsmotiveringar vid nedlägningsbeslut är enhetligt utformade,
- de existerande beslutsmotiveringarna används i de fall de är tillämpliga och alternativet "annat" används endast när inget av de tidigare alternativen är tillämpligt,
- direktiv givna under förundersökningen dokumenteras på ett enkelt och kontrollerbart sätt,
- målsäganden underrättas om nedlägningsbeslut och att underrättelsen dokumenteras samt
- samtliga poliser som varit med vid ett ingripande var och en dokumenterar sina iakttagelser från brottsplatsen

Åklagarledda förundersökningar

Åklagarmyndigheten bör tillse att

- åklagarna gör framställningar om förordnande av målsägandebitråde i större utsträckning än vad som görs för tillfället,
- åklagarna i direktiv ger tydligare anvisningar om när rättsintyg ska inhämtas,
- lämplig befattningshavare vid åklagarkammen tillser att brottsmisstankarna registreras på ett korrekt sätt i Cåbra och
- åklagaren tillser att direktiv givna under förundersökningen dokumenteras och diarieförs.

Gemensamt för polis och åklagare

- Polis och åklagare bör i större utsträckning överväga att inhämta rättsintyg (se bl. a. prop. 2010/11:1 utgiftsområde 4, s. 24, och UCG:s rapport *Metodutveckling av arbetet med vålds- och sexualbrott i nära relation och mot barn*).
- Vittnesförhör bör i huvudsak hållas personligen.
- Enhetliga beslutsmotiveringar bör användas i så stor omfattning som möjligt.

Bilaga – Granskningsmall – UC Göteborg

Våldtäkt mot vuxna, misshandel av barn under 18 år och misshandel av obekant

A. Allmänna uppgifter

A1. Åklagarkammare

A2. AM-nummer

A3. BMID-nummer

A4. Polismyndighet

A5. K-nummer

A6. Brottstyp

- Våldtäkt
- Rån mot barn
- Misshandel av obekant
- Misshandel mot barn
- Bostadsinbrott
- Felaktigt registrerad, ingår inte i målpopulationen.
- Barnpornografibrott
- Bedrägeri

A7. Hur har ärendet inletts?

- Ptr på plats¹
- Besök på polisstation
- PKC
- Skriftlig anmälan
- LKC
- Redovisningsanmälan

A8. Beslutsfattare för avskrivningsbeslutet

- Polismyndighet
- Åklagare

A9. Beslut

- Fu inleds inte
 - Fu nedläggs
 - Åtal väcks inte
-

¹ Alternativet omfattar även att patrull har beordrats ut av LKC efter att någon ringt in dit.

A10. Beslutsmotivering²

☐ Ej brott	☐ Spaningsuppslag saknas
☐ Ej Spaningsresultat	☐ Går uppenbarligen ej att utreda
☐ Ej anledning anta brott	☐ Bevisproblem
☐ Annat	

A11. Bedöms beslutsmotiveringen vara korrekt?

- Ja Nej

B. Om fu ej inletts³**B1. Om fu ej inletts, borde fu ha inletts?**

- Ja Nej

C. Relevanta utredningsåtgärder**C1. Har det funnits behov av utredningsåtgärder i ärendets inledande skede?⁴**

- Ja Nej Kan inte bedömas

C2. Om svaret på C1 är ja, har sådana utredningsåtgärder vidtagits i det inledande skedet?⁵

- Ja Delvis men ej tillräckliga
 Nej

C3. Har det funnits behov av förhör med målsäganden?

- Ja Nej Målsägande finns inte

C4. Om svaret på fråga C3 är ja, har förhör med målsäganden hållits?

- Ja Nej

² Det är vanligt att polisen använder sig av brottskoden för en beslutsmotivering (vanligen annat), trots man ur polisens fritext kan tolka in att motiveringen borde vara en annan. Som exempel kan nämnas att polisen fyller i brottskoden annat trots att motiveringen är uppsåt kan ej styrkas eller liknande. I ett sådant fall skall vi kryssa i beslutsmotivering annat och att beslutsmotiveringen inte bedöms vara korrekt; vi låter alltså brottskoden styra. Förekommer detta ofta bör det avspeglas i de enskilda rapporterna.

³ Om fu inte inletts besvaras denna fråga. Därefter besvaras frågorna D1 avseende datum för anmälan till polis och avslutande beslut, D2 samt fråga E4 rörande om målsäganden har underrättats om det avslutande beslutet i ärendet. Därefter avslutas granskningen.

⁴ Alla typer av utredningsåtgärder avses.

⁵ Om åtgärderna i och för sig har utförts, men i ett senare utredningsskede, besvaras frågan med nej.

C4.1. Hur har målsägandeförhör hållits?

- Personligen Telefon Både telefon och personligen

C4.2. Finns dokumentation av direktiv (första direktiv)?

- Ja Nej

C.4.3 Har direktivet genomförts?

- Ja Delvis Nej

Dokumentation av skador (endast våldtäkt, misshandel mot barn, misshandel av obekant och rån mot barn)

C5. Har dokumentation skett av målsägandens skador/avsaknad av skador?

- Ja Nej Ej relevant⁶

C5.1. Om svaret på fråga C5 är ja, hur har målsägandens skador/avsaknad av skador dokumenterats av polis?

1. Anteckning i anmälan, uppgivna skador (eller i förhör)
2. Anteckning i anmälan, skador iakttagna av anmälningsupptagare
3. Anteckning i anmälan och foton
4. Anteckning i anmälan, foton och skriftlig förklaring av foton
5. Anteckning i anmälan och pm
6. Pm
7. Foton
8. Foton och skriftlig förklaring
9. Inga synliga skador finns

C5.2. Har rättsintyg avseende målsäganden inhämtats?

- Ja Nej Ej aktuellt

C6. Om svaret på fråga C5 är ja, är befintlig skadedokumentation tillräcklig?

- Ja Nej

C6.1. Har en medicinsk undersökning genomförts med hjälp av speciell spårsäkringsatts (frågorna C6.1 – C 6.4 avser endast våldtäkt)?

- Ja Nej

⁶ Bör användas om dokumentation ej är relevant, som vid rån mot barn när endast hot skett.

C6.2. Om svaret på fråga C6.1. är nej, varför har åtgärden inte vidtagits?

1. Målsäganden vill ej medverka
2. Målsäganden har haft samlag mellan brott och anmälan
3. Lång tid mellan händelsen och anmälan
4. Tekniska eller medicinska problem
5. Annat
6. Framgår ej av akten

C6.3. Om svaret på fråga C6.1. är ja, har proverna analyserats?

- Ja Nej

C6.4. Om svaret på fråga C6.3. är nej, varför har analys inte skett?

1. Misstänkt medger samlag
2. Målsäganden vill ej medverka
3. Tekniska eller medicinska problem
4. Annat
5. Framgår ej av akten

C7. Finns det någon skäligen misstänkt/några skäligen misstänkta?⁷

- Ja Nej

C8. Om svaret på fråga C7 är ja, har dokumentation skett av den misstänkte/de misstänkta skador/avsaknad av skador?

- Ja Nej Ej relevant

C8.1. Om svaret på fråga C8 är ja, hur har misstänkta skador eller avsaknad av skador dokumenterats av polis?

6. Anteckning i anmälan, uppgivna skador
7. Anteckning i anmälan, skador iakttagna av anmälningsupptagare
8. Anteckning i anmälan och foton
9. Anteckning i anmälan, foton och skriftlig förklaring av foton
10. Anteckning i anmälan och pm
11. Pm
12. Foton
13. Foton och skriftlig förklaring
14. Inga synliga skador finns

C8.2. Har kroppsbesiktning genomförts av misstänkt?

- Ja Nej Ej relevant

C8.3. Har rättsintyg avseende misstänkt inhämtats?

- Ja Nej Ej aktuellt

⁷ Detta avser dels de personer som polisen angett som misstänkta, dels de personer där det klart framgår av ärendet att de varit misstänkta.

C9. Om svaret på fråga C8 är ja, är befintlig skadedokumentation tillräcklig?

- Ja Nej
-

C10. Finns det uppgift om vittnen?

- Ja Nej Oklart

C10.1. Har förhör hållits med samtliga vittnen?

- Ja Nej Ej relevant

C10.2. Hur har vittnesförhör hållits?

- Personligen Telefon Både telefon och personligen

C11. Om svaret på fråga C10 är ja, har förhör hållits med vittnen i lämplig omfattning

- Ja Nej⁸

C12. Har det funnits behov av brottsplatsundersökning/teknisk undersökning?

- Ja Nej

C13. Om svaret på fråga C12 är ja, har brottsplatsundersökning/teknisk undersökning genomförts?

- Ja Delvis, ej i tillräcklig omfattning Nej

C14. Har spår säkrats under förundersökningen?

- Ja Nej

C15. Om svaret på fråga C14 är ja, har spåren, där det varit nödvändigt, skickats för analys?

- Ja Nej Ej relevant

C15.1. Har husrannsakan genomförts?

- Ja Nej Ej aktuellt

⁸ Nejrutan skall inte kryssas i om det finns uppgifter om vittnen, som inte har kunnat identifieras eller inte kunnat höras av annan anledning, om tillräckliga ansträngningar gjorts för att få förhör till stånd. Nejrutan skall inte heller kryssas om utredningen är tillfyllest även utan något vittnesförhör (exempelvis vid barnpornografiärenden). I båda dessa fall kryssas jarutan i.

C15.2. Har det kontrollerats om det finns film/bilder från övervakningskamera?

1. Kontrollerats och inhämtats
2. Kontrollerats, har funnits men begäran efter att filmen raderats
3. Kontrollerats, finns ej
4. Ej kontrollerats
5. Saknas uppgift i utredningen
6. Ej relevant

C16. Har det funnits behov att inhämta annan bevisning?

- Ja Nej Oklart

C17. Om svaret på fråga C16 är ja, har sådan bevisning inhämtats?

- Ja Delvis, men ej i tillräcklig omfattning Nej

C18. Finns det skäligen misstänkt/misstänkta i ärendet?⁹

- Ja Nej

C19. Om svaret på fråga C18 är ja, har förhör hållits med den/dessa personer?

- Ja Nej

C20. Har personellt tvångsmedel förekommit?

- Ja Nej

C21. Om ja, vilket tvångsmedel (alla aktuella alternativ fylls i, tex. gripen och anhållen)?

- Gripen Anhållen Häktad Häfö

C22. Finns motanmälan?

- Ja Nej Oklart

D. Handläggningstid

D1. Ange datum (ÅÅMMDD) för följande händelser i utredningen:

Anmälan till polis:

⁹ Detta avser dels de personer som polisen angett som misstänkta, dels de personer där det klart framgår av ärendet att de varit misstänkta.

Första utredningsåtgärd hos polis:

Åklagarinträde:

 Ej åklagarinträde**Första åklagaråtgärd:¹⁰**

Avslutande beslut:

D2. Brottstid:

E. Brottsofferfrågor m.m.**E1. Borde framställning om målsägandebiträde gjorts med hänsyn till det anmälda brottet?¹¹** Ja Nej**E2. Om svaret på fråga E1 är ja, har framställning om målsägandebiträde gjorts?** Ja Nej**E3. Har frågan om skadestånd uppmärksammats?** Ja Ne**E4. Har målsäganden underrättats om det avslutande beslutet i ärendet?** Ja Nej Oklart**E5. Är målsäganden i ärendet barn?** Ja Nej

¹⁰ Den första åtgärden i ärendet åklagaren gör, oavsett om det är direktiv, beslut om tvångsmedel eller något annat.

¹¹ Bedömningen görs utifrån situationen i det enskilda ärendet, inte allmänt utifrån brottstyp.

E6. Om svaret på fråga E5 är ja, borde framställning om särskild företrädare gjorts med hänsyn till barnets relation till den misstänkte eller närstående till misstänkt?¹²

Ja Nej Ej relevant

E7. Om svaret på fråga E6 är ja, har framställning om särskild företrädare gjorts?

Ja Nej

F. Frågor angående försvarare

F1. Borde framställning om offentlig försvarare gjorts?

Ja Nej
 Skäligen misstänkt saknas

F2. Om svaret på fråga F1 är ja, har framställning om offentlig försvarare gjorts?

Ja Nej

G. Särskilda iakttagelser (exempelvis om dokumentationen i ärendet varit otillräcklig):

¹² Nejrutan skall endast användas som svar när närståenderelation finns mellan barn och misstänkt eller mellan barn och närstående till misstänkt, men bedömningen görs att särskild företrädare ändå inte skall förordnas. Ej relevant används i övriga fall.